

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена питанням розвитку проектного менеджменту в Україні. Розглянуто перспективи розвитку проектного менеджменту за напрямками: наука, освіта, практичний менеджмент, професія, ринок послуг та забезпечення, професійні товариства.

Ключові слова: проект, проектний менеджмент, інвестиції, управління.

Melnyk T.

STATE AND PROSPECTS OF PROJECT MANAGEMENT IN UKRAINE

The article deals with the development of project management in Ukraine. The prospects of project management in following areas: science, education, practice management, trade, market services and support, professional societies.

Keywords: project, project management, investments, management.

Постановка проблеми. Починаючи з 90-х років минулого століття і по сьогоднішній день питання покращення інвестиційного клімату, активізації внутрішніх інвестиційних ресурсів та залучення іноземних інвестицій в національну економіку були і залишаються пріоритетними завданнями в роботі усіх ланок державного управління України.

Впровадження ринкових механізмів з однієї сторони і дія об'єктивних економічних законів з іншої, сприяли появі та розвитку сучасних інструментів управління інвестиціями у вітчизняній економіці. Особливої уваги заслуговує такий інструмент – як проектне управління.

Сучасне управління проектами – це своєрідний світ, де працює велика кількість фахівців: достатньо сказати, що тільки в європейську асоціацію управління проектами (IPMA) входять всі без винятку європейські країни. В цьому світі видаються книги, журнали, проходять щорічні конгреси і робочі семінари, розробляються національні та міжнародні стандарти та ін.

Україна як і більшість країн колишнього СРСР присутня в цьому світі, однак ще недостатньо ефективно використовує на практиці цю потужну систему.

Однак слід зауважити, що проектне управління в Україні переживає друге народження. Про це свідчить поява в Україні дипломованих фахівців з проектного менеджменту, центрів з їх підготовки та сертифікації за міжнародними стандартами, підготовка у вищих навчальних закладах студентів за цим напрямом, поява на українських ринках та активне впровадження професійного програмного забезпечення для управління проектами, зростання попиту на ринках праці на послуги спеціалістів відповідного фаху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні здобутки проектного менеджменту є досить значними. Серед вітчизняних та зарубіжних

вчених уваги заслуговують наукові праці А. А. Мазаракі, А. А. Переседи, І. А. Бланка, О. Д. Вовчак, В. Г. Федоренка, І. І. Мазура, В. Г. Балашова, Р. Б. Тяна, В. П. Савчука, В. А. Верби, Г. Карцнера, Г. Дітхелма, П. Мартіна, Р. Арчибальда, Д. Де Карло та ін.

Управління проектами, як управління змінами, є досить розвинутою сферою теорії управління, результати досліджень в якій знаходять широке застосування на практиці [1, с.4].

Поряд з цим, як відмічає В. А. Вісящев, потреба розробки теорії проектного управління, належним чином адаптованої до умов перехідної економіки України, є однією з важливих передумов більш ефективного та системного подолання проблем перехідного періоду в умовах жорстко обмежених фінансових, матеріальних, часових ресурсів [2].

Як зазначають В. Міхеєв та Д. Пеллс, кожна країна проходить, свій шлях "дозрівання" управління проектами, але цей шлях зародження та освоєння управління проектами в різних країнах відповідає загальним тенденціям [3, с.174]. На кожному рівні зрілості повинна бути досягнута "критична" маса. Тільки тоді кількість накопичених знань, досвіду людей переходить в іншу якість. Цей закон переходу "кількості в якість" є базовим в будь-якій моделі зрілості управління проектами, в тому числі і по відношенню до тієї чи іншої країни.

Основна мета статті. Метою написання даної статті було висвітлення стану та перспектив розвитку проектного менеджменту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Становлення та розвиток управління проектами в будь-якій країні відбувається за такими напрямками:

- наука та дослідження;
- освіта та навчання;
- практичний менеджмент;
- професія;
- ринок послуг та забезпечення;
- професійні товариства.

Розглянемо стан та перспективи розвитку кожного з цих напрямків в Україні.

Управління проектами як наука – це система спеціальних знань, котра пов'язана:

- з дослідженням формування, розвитку і функціонування виробництва через реалізацію організаційних проектів як первинних елементів цілеспрямованої промислової та економічної діяльності в умовах зовнішнього ринкового середовища;
- з вивченням взаємозв'язків і закономірностей, що виникають у процесі управління людськими, матеріальними, фінансовими, інформаційними та іншими ресурсами протягом життєвого циклу проекту при досягненні визначеного корисного результату стосовно складу та обсягу робіт, вартості, часу, якості й забезпечення конкуруючих потреб учасників проекту, а також проблеми удосконалення організації виробничих процесів у різних галузях народного господарства.

Основними напрямками досліджень галузі науки "Управління проектами" є:

- оптимізація організаційних і функціональних структур підприємств або виробництв.
- управління ресурсами, вдосконалення їх структури, оптимізація ресурсних потоків на виробництві;
- організація та розвиток виробництв через реалізацію проектів, координація основних і допоміжних виробничих та технологічних процесів;
- управління інтеграцією й інформаційними зв'язками в проектах;
- управління змістом, часом, трудовими та матеріальними ресурсами, закупівлями, вартістю проекту;
- управління якістю проекту, аналіз та управління ризиком у проекті;
- розроблення ефективних проектів та організаційних засобів реконструкції технічного переозброєння підприємства, інтенсифікації виробництва, надійності й ритмічності виробництва;
- удосконалення організаційного управління виробництвом, розроблення й адаптація математичних моделей для розв'язання завдань організаційного управління.

Управління проектами відноситься до спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук.

Постановою Кабінету Міністрів України № 507, що прийнята 1997 році, в Україні введено нову навчальну спеціальність – «Проектний менеджмент». В 2005 році Наказом Міністерства освіти України № 363 спеціальність «Проектний менеджмент» було перейменовано на «Управління проектами». Дана спеціальність входить до групи «Специфічні категорії». На сьогоднішній день у вищих навчальних закладах України за спеціаль-

ністю «Управління проектами» здійснюється підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» та «магістр».

Поряд із цим в українських вузах на ряді спеціальностей таких як "Менеджмент організацій" та «Державна служба» здійснюється навчання та підготовка фахівців за спеціалізацією «Управління проектами».

Розглядаючи управління проектами, як навчальну дисципліну відмітимо, що це – це синтетична дисципліна, що поєднує у собі як спеціальні знання, так і знання інших сфер та галузей.

Управління проектами – одна з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців з менеджменту та ІТ – технологій.

Предметом вивчення даної дисципліни є процеси управління проектами, які здійснюються з використанням специфічних методів і інструментів, що забезпечують розв'язання завдань управління проектами.

Навчальні дисципліни з управління проектами в ряді вітчизняних вузів читаються при підготовці фахівців за програмою MBA.

Паралельно системі вищої освіти в Україні підготовка фахівців з управління проектами здійснюється професійними організаціями. Фахівцям, які пройшли навчання та підтвердили свій професійний рівень такими організаціями видаються сертифікати міжнародного зразка.

Ще одною гілкою у вітчизняній системі професійної підготовки фахівців з управління проектами є навчально-тренінгові центри та приватні особи, які проводять тренінги та бізнес-семінари. Слухачами таких тренінгів та семінарів є здебільшого представники різних ланок управління вітчизняних підприємств та організацій, а їх тематика та зміст мають більш прикладний характер.

Дослідження практичної діяльності вітчизняних підприємств, показало значний їх розвиток в напрямку управління проектами. Рівень розвитку системи управління проектами на підприємстві значною мірою залежить від рівня інвестиційної активності галузі, в якій працює те чи інше підприємство. Яскравим прикладом цього є вітчизняна галузь цивільного будівництва та торгівля. Саме в цих галузях за останні роки було найбільш повно реалізовано сучасні інструменти проектного менеджменту.

Використання методів проектного менеджменту викликало ряд змін, які стосувалися різних сторін діяльності вітчизняних підприємств. Серед них необхідно відмітити наступні:

1. Організаційні зміни;
2. Зміни, які стосуються механізмів управління фінансовими ресурсами на підприємстві;
3. Зміни, які стосуються механізмів управління матеріальними ресурсами на підприємстві;
4. Зміни, які стосуються механізмів управління трудовими ресурсами на підприємстві;
5. Зміни, які стосуються виконання функцій інформаційного забезпечення управління підприємством.

За останні роки в пропозиціях вітчизняних кадрових агенцій все частіше почали з'являтися вакансії із загадковою назвою керівник чи то менеджер проекту, а саме поняття «менеджер проекту» тісно увійшло в діловий лексикон нарівні із термінами «проект», «управління проектами», «проектний офіс».

На сьогоднішній день та особливо в докризовий період на ринку праці України професія керівник проекту є досить затребуваною та високооплачуваною. Поряд із цим професія керівника проекту, не залишилась поза увагою вітчизняного трудового законодавства.

Так в національному класифікаторі професій ДК 003:2010 в класі 123 «Керівники функціональних підрозділів» передбачено підклас 1238 «Керівники проектів та програм», в розділі 2 «Професіонали» передбачено підгрупу 2447.2 «Професіонали з управління проектами та програмами» [4].

В сучасному бізнесі робота по управлінню проектами є свого роду мистецтвом та потребує багато знань, часу та зусиль. Керівники проектів – це ключові фігури на підприємствах таких галузей як: цивільне та промислове будівництво, машинобудування, промислове виробництво та ін.

На відміну від функціональних керівників, керівнику проекту, досить часто доводиться приймати рішення, що пов'язані з різними об'єктами управління – матеріальні та фінансові ресурси, кадрове забезпечення та капітальні вкладення, закупівельні, виробничі та збутові процеси, транспорт, логістика та ін. Це своєю чергою вимагає володіння практичними навиками загального менеджменту та наявності знань у сфері:

- підприємницької діяльності;
- господарського, трудового та фінансового права;
- бухгалтерського обліку та оподаткування;
- операційного та фінансового менеджменту, а також менеджменту персоналу;
- комерції та логістики.

Вітчизняні фахівці з управління проектами мають можливість пройти в Україні сертифікацію за програмою Міжнародної асоціації управління проектами (IPMA) та програмою Інституту проектного менеджменту (PMI).

Програмою IPMA передбачено чотири рівні сертифікації:

1. Рівень А – сертифікований директор проекту;
2. Рівень В – сертифікований старший менеджер проектів;
3. Рівень С – сертифікований менеджер проектів;
4. Рівень В – сертифікований помічник менеджера проектів[5].

Сертифікацію фахівців з управління проектами по програмі PMI проводять за трьома ступенями:

1. Професіонал проектного менеджменту (Project Management Professional);
2. Ступінь для починаючих менеджерів проектів, членів проектних команд та студен-

тів (Certified Associate in Project Management);

3. Ступінь для підтвердження кваліфікації професіоналів проектного менеджменту (Program Management Professional) [6].

Активізація інвестиційної діяльності, розвиток підприємництва та поява складних управлінських структур у приватному бізнесі України за останнє десятиріччя сприяли появі консалтингових послуг. Серед таких послуг чільне місце займають послуги з управління проектами.

Зміст таких послуг полягає у здійсненні консалтинговою компанією на платній основі робіт з управління проектом. При цьому консалтингові компанії можуть виконувати більшість функцій з управління проектом або залучатись для вирішення окремих завдань в проекті.

Результати аналізу бізнес-пропозицій провідних консалтингових компаній України, показали, що пропонований перелік робіт по управлінню проектами є досить широким. Пропонований обсяг послуг здебільшого стосується управління нескладними проектами, а наданням послуг з управління технологічно складними проектами в Україні займаються окремі компанії. Перелік таких компаній є значно вужчий, а за рядом напрямків такі компанії взагалі відсутні в Україні.

Розвиток управління проектами, як в Україні так і за кордоном, невід'ємно пов'язаний з розвитком інформаційних технологій. Дослідження функціональних можливостей сучасного програмного забезпечення для управління показують, що вже понад десять років проект не залишається поза увагою вітчизняних та зарубіжних програмістів.

Сучасний ринок програмного забезпечення в Україні пропонує комплексні рішення для управління проектами та рішення, в яких функції управління проектами реалізовані фрагментарно.

Серед поширених програмних продуктів для управління проектами, які присутні на вітчизняному ринку, слід відмітити програмні продукти наступних виробників:

1. Корпорації Microsoft: Microsoft Project, Microsoft Office Project Server та Microsoft Project Web Access;
2. Корпорації Oracle: Primavera P6 Enterprise Project Portfolio Management; Primavera P6 Professional Project Management; Primavera P6 Analytics; Primavera Portfolio Management; Primavera Inspire for SAP; Primavera Contract Management; Primavera Risk Analysis; Primavera Earned Value Management; Primavera Contractor; Primavera Integration Solutions;
3. Корпорації SAP AG: SAP ERP Financials, SAP ERP Operations, SAP PLM;
4. Компанії "Спайдер Проджект": Spider Project Professional, Spider Project Desktop Plus, Spider Project Desktop, Spider Project Lite;
5. Компанії 1С: "1С:Предприятие 8 Управление проектным офисом"; "1С:Управление проектной организацией"; "1С:Деве-

лопмент и управление недвижимостью"; "ІС:Управление производственным предприятием 8".

На сьогоднішній день, професійні товариства представляють найбільш персоніфікований аспект світу управління проектами, який включає:

- професійні товариства за інтересами;
- міжнародні спілки серед менеджерів проектів та програм;
- товариства менеджерів проектів та програм в середині глобальних організацій;
- товариства користувачів програмних продуктів для управління проектами та програмами;
- особисті мережі;
- товариства менеджерів проектів та програм на основі WEB-мереж та професійні форуми;

Першим професійним товариством з управління проектами в Україні є Українська асоціація управління проектами (УКРНЕТ) / Ukrainian Project Management Association "UPMA".

Українська асоціація управління проектами створена в 1991 році. З 1993 року є членом Міжнародної організації управління проектами IPMA (International Project Management Association). Асоціація провадить активну співпрацю з міжнародними та національними професійними організаціями багатьох країн. Основними напрямками діяльності асоціації є навчання та сертифікація фахівців з управління проектами, сертифікація технологічного рівня організацій по управлінню проектами, підготовка стандартів по управлінню проектами, проведення різноманітних досліджень діяльності підприємств та організацій з використанням проектного підходу, а також надання консалтингових послуг по управлінню проектами.

З розвитком інтернет-технологій в Україні, професійні товариства з управління проектами дедалі частіше почали виникати в мережі Інтернет. Особливістю таких професійних товариств є те що, для участі в них відсутні освітні, фінансові та географічні бар'єри. Тому учасниками таких товариств можуть бути як новачки так і професіонали, як теоретики так і практики. Досить активно професійні товариства з управління проектами виникають як групи в соціальних мережах (Facebook, Twitter, Вконтакте та ін.) та професійних мережах (LinkedIn, Profeo та ін.).

Перевагами участі в таких групах є:

- можливість міжнародного та міжгалузевого обміну передовим досвідом в сфері управління проектами;
- оперативне інформування про важливі події в професійному світі управління проектами (конференції, форуми, презентації та ін.);
- можливість більш швидкого пошуку позицій по працевлаштуванню та ін.

Поряд із активним розвитком та впровадженням технологій управління проектами у вітчизняному бізнесі, на державному рівні для управління національними проектами в Україні 30 червня 2010 року створено Державне агентство України з управління національними проектами.

Державне агентство України з управління національними проектами є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Висновки. Як бачимо, впровадження та розвиток технологій управління проектами відбувається на усіх рівнях вітчизняної економіки. Висвітлені тенденції останніх років свідчать про перехід економіки України на якісно новий рівень управління проектами.

Методологія проектно-орієнтованого управління в Україні стала загальноновизнаною ідеологією розробки і здійснення комерційних та інших проектів. Безумовно, всі організації і підприємства в процесі своєї діяльності здійснюють проекти, і все більша кількість їх реалізується саме в рамках проектного підходу. Успішне виконання проекту залежить від багатьох чинників. Ключовими серед них є вибір топ-менеджера, створення проектною команди, залучення інших трудових ресурсів до проекту з метою його успішного і найбільш ефективного завершення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашов В. Г. Механизмы управления организационными проектами / В. Г. Балашов, А. Ю. Заложнев, Д. А. Новиков. – М.: ИПУ РАН, 2003. – 84 с.

2. Вісящев В. А. Науково-методичні основи управління проектами: Економічний аспект.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економічних наук: спец. 08.02.03 – „Організація управління, планування і регулювання економікою”/ В. А. Вісящев; Науково-дослідний економічний інститут економіки та з питань європейської інтеграції України. К., 2003.

3. Управленческий консультант. Настольная книга руководителя. – К.: ТзОВ «БУК», 2005. – 384 с.

4. Про затвердження, внесення зміни та скасування нормативних документів, станом від 28 липня 2010 року № 327 (Нормативний документ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Наказ)/ [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

5. Сайт Української асоціації управління проектами: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://upma.kiev.ua/content/view/40/78/lang.ukrainian/>

6. Сайт Інституту проектного менеджменту: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://pmi.org.ua/ru/certification>.